

Muskusratten vangen met een vogelhokje?

Natuurmensen zijn het. Muskusrattenvangers. Ze hebben allemaal iets met ‘buiten’. In het gebied van Noorderzijlvest en Hunze en Aa’s vangen de bestrijders al jaren met vangkooien: drijvende hokjes op het water. In de provincie Groningen zijn een paar van deze modellen ontwikkeld. Het ‘vogelhokje’ of model Folkers is door praktijkmensen bedacht, getest en goed bevonden. Het ‘vogelhokje’ ligt in de trekperiodes van Gaarkeuken in Noord-Groningen tot de Terapelersluis in Westerwolde.

Muskusrattenvangers zijn solisten. Dames en heren die goed zelfstandig en alleen kunnen werken. Met een rijbewijs en LBO-niveau. Zo stond het twintig jaar geleden in mijn functieomschrijving. Dat elke bestrijder iets bijzonders heeft of doet, komt later wel als je je collega’s leert kennen. Mannen met baarden en veel haar en een enkele dame met de uitstraling van een potige boerin. Muskusrattenbestrijders zijn mensen waar je een oorlog mee kunt winnen.

Je bent specialist in de natuur, je kijkt anders uit je doppen dan de gemiddelde Nederlander en je voelt je verantwoordelijk voor je gebied. Elke muskusrattenbeheerder heeft een eigen gebied en dat zullen ze weten ook. Door middel van herkenningspunten zoals oude eiken en waterloopjes wordt zijn territorium afgebakend, net als bij een wolf of een vos. Elke verandering in het landschap merkt hij feilloos op. Reeën, hazen, fazanten en andere buitenwezens zijn vrienden en helpen de bestrijder bij het waarnemen van veranderingen in het veld.

Zelfs paarden en koeien zijn betere waakhonden dan Kazan of Bello. Vee ziet alles en kijkt een vreemd iets na tot het uit zicht is.

Iedere bestrijder heeft ‘wat’. De één is jager, de ander fotograaf of metselaar en weer anderen vissen op karper of filmen ijsvogeltjes. Muskusrattenbeheerder is bijna een roeping. Het wordt slecht betaald, maar toch begint het na de winter te jeuken en wil je het veld in. Het materiaal moet ‘erin’. De onderwatervallen (fuiken) en de vangkooien. De voorjaars trek begint. De muskusratten, ook wel bisamratten genoemd, sturen de laatste jongen weg en er zijn overal in de watergangen bewegingen. Op strategische punten worden sloten en kanalen afgezet, zodat de bisamratten kunnen worden gevangen.

Drijvende vallen, in de volksmond ook wel vogelhokjes genoemd, liggen in alle belangrijke wateren van Hunze en Aa’s. Met als lokmiddel een appel, liefst een zoete, trekken de ratten naar de vangkooien. Het lijkt net alsof de dieren met oogkleppen op de dood tegemoet zwemmen en eenmaal in de kooi is er geen weg terug.

Muskusrat (Ondatra zibethicus) onder het ijs.

Er zijn twee modellen vangkooi. Ontworpen door Groninger vangers. Het eerste model is een vierkante, drijvende bak met opstap voor de muskusrat. Eenmaal in de kooi kan de rat alleen naar de kooi in die onder de bak hangt en verdrinkt. Deze is in de loop van de tijd vervangen door nummer twee. Het tweede model is het 'vogelhokje'. Een drijvende kooi zonder opstap met een puntdak, zodat het niet als rustplek gebruikt wordt door wilde eenden en andere watervogels.

Beide modellen voldoen prima en vangen veel muskusratten. Het nadeel van het eerste model is, dat er meer materiaal nodig is om het te produceren. Het zogenaamde nertsengaas en betonplex zijn dure materialen en daarom is men overgegaan op het 'vogelhokje' of Folkers-model. Minder gaas en hout, gemakkelijker te maken en hetzelfde resultaat. De kostprijs van één kooi is berekend op ongeveer € 90,00.

Met zelfgemaakte mallen werd in de werkschuur te Garmerwolde een productielijn voor vangkooien opgezet. Wanneer alle 'punten' in de productielijn bezet waren, konden er een paar honderd per week worden gemaakt.

De grootte van de vangkooien was zo geconstrueerd dat er op een normale aanhanger 22 kooien pasten. Dus er werd niet alleen rekeninggehouden met het vangquotum, maar ook met het gewicht, hanteerbaarheid, bijvangsten en drijfvermogen. Dat de opbrengst goed was wisten we al door een aantal onderzoekjes in de praktijk. Er werd met beide type kooien geëxperimenteerd en het bleek dat er niet veel verschil in vangsten was.

Omdat bij bruggen in brede kanalen vaak twee kooien liggen, werd model twee zo gemaakt dat je gemakkelijk in elke hand één kooi kon tillen. Dus minder zwaar en kleiner. Bijvangsten proberen we binnen de bestrijding te voorkomen, maar zijn niet uit te sluiten. Daarom is in het vogelkooi-model een gat gemaakt voor o.a. de woelrat om te ontsnappen.

Tussen het hout en het gaas zit 'roofmate', een sterk kunststof materiaal voor het drijfvermogen van de kooi. In het verleden zijn ook andere lichte tempexachtige platen gebruikt, maar die hadden het nadeel dat er op den duur water introk. Dit is bij 'roofmate' niet het geval. Het materiaal is ideaal om mee te werken, omdat het goed te zagen en te snijden is.

Beide modellen vangkooien zijn door vangers bedacht en ontwikkeld. Ze zijn jarenlang uitgetest in de Groninger kanalen en ondanks het goede vangresultaat toch niet in heel Nederland in gebruik genomen. In mijn actieve periode als muskusrattenbeheerder ving ik in de voorjaarsstrek de meeste muskusratten met vangkooien. Op de tweede plek kwamen de fuiken.

Tijdens de voor- en najaarsstrek vangt men met de fuiken en kooien, en in de zomermaanden met klemmen. Rugzak met klemmen en stokjes mee en sjouwen langs de waterwegen. Wissels van muskusratten, wilde eendennesten, stront op een duiker of een blauwe reiger die op jonge ratten loert; een beheerder moet overal op letten.

Nu is er een Europese lobby om onderwatervangkooien te verbieden en alleen met klemmen te vangen. Dit heeft alles te maken met de tijd van verdrinking en de meest 'humane' manier om dieren te doden. In de praktijk echter, worden de meeste ratten met vangkooien en fuiken gevangen.

Iedere dag heeft zijn bekoring. Mist, motregen, ruig herfstweer en zonneschijn hoort bij het leven van de rattenvanger. Zich verplaatsen in het leven van de Ondatra zibethicus, de Latijnse naam voor muskusratten, is een hele kunst. Eén zijn met de natuur, observeren, letten op details en dan proberen de schadelijke beesten te vangen. Maar ook contacten onderhouden met aangrenzende collega's. In mijn geval was dat ook Duitsland.

In Nederland zijn alle vangers nu ondergebracht bij de waterschappen. In Duitsland hanteert men nog het premiestelsel en van een duidelijke organisatie is daar eigenlijk geen sprake. Ik had als vanger altijd veel aanvoer uit het oosten.

Af en toe een praatje met een boer maken, informeren op het gemeentehuis of er meldingen zijn binnengekomen, het afhandelen van klachten, hoort ook bij het vak van muskusrattenbestrijder.

En als je in het stroomgebied van Noorderzijlvest en Hunze en Aa's een vogelhokje ziet drijven? Dan weet je dat daar mensen werken met een prachtig vrij beroep, met passie voor het landschap en de natuur.

*Alex Vissering, voormalig muskusrattenbeheerder
Communicatiemedewerker waterschap Hunze en Aa's*